

خوشه های صنعتی

امروزه در اکثر کشورهای جهان، صنایع کوچک و متوسط از جنبه های مختلف اقتصادی، اجتماعی، تولید صنعتی و ارائه خدمات در حال نقش آفرینی هستند. همچنین در کشورهای در حال توسعه، صنایع کوچک و متوسط عامل راهبردی برای توسعه اقتصادی، اشتغال زایی و رقابت پذیری صنایع می باشند. در کشور ما با وجودی که بیش از 90 درصد واحدهای تولیدی در گروه صنایع کوچک و متوسط قرار می گیرند، دلیل نداشتن استراتژی توسعه مبتنی بر ساختارهای موجود صنعتی و رها کردن واحدهای کوچک تولیدی به حال خود، این بنگاه ها نتوانسته اند سهم قابل توجهی در تولید ناخالص ملی و ایجاد ارزش افزوده داشته باشند.

خوشه های صنعتی یکی از الگوهای موفق سازماندهی صنایع کوچک و متوسط هستند که کاستی های صنایع کوچک و متوسط را رفع و مزیت های مختلف صنایع کوچک، چون انعطاف پذیری و تنوع را تقویت می بخشند. کلاستر یا خوشه صنعتی عبارتست از مجموعه ای همگن از صنایع که در مناطق جغرافیایی به سبب وجود مزیت های خاص و یا سرمایه های قوام یافته اجتماعی چون فن و مهارت با اهداف اقتصادی شکل گرفته است.

یکی از الگوهای مرسوم توسعه که از حدود چند دهه پیش مورد توجه محققین رشته توسعه اقتصادی قرار گرفته، الگوی خوشه های صنعتی است. خوشه های صنعتی با توجه به مزیت های مبتنی بر مهارت ها و تخصص های بوجود آمده در طول زمان در این مناطق شکل اقتصادی به خود گرفته و با گذشت زمان انسجام یافته اند. اگر چه بسیاری از مهارت ها در نقاط مختلف جهان وجود داشته و دارند ولی مهد خوشه های صنعتی کشور ایتالیا بوده است که از دهه 1970 توجه صاحب نظران را به خود جلب کرد. پس از انتشار نتایج تحقیقات و مطالعات محققین، سازمان های بین المللی و وابسته به سازمان ملل خوشه صنعتی را بعنوان الگوی توسعه منطقه ای در بسیاری از نقاط جهان مطرح نمودند. از آن زمان بسیاری از کشورهای آمریکایی جنوبی و شمالی و اروپایی با اعمال تغییراتی (جهت تطبیق آن با شرایط خاص منطقه ای خود) این مدل توسعه را بکار گرفتند.

وجه تمایز خوشه های صنعتی با صنایع کوچک توسعه نیافته و منفرد در این است که با ساماندهی صنایع پراکنده در کلاسترهای صنعتی و با تکیه بر دانش فنی و محلی تبدیل به اقتصادهای برون نگر و صادر کننده و در مقیاس های انبوه می شوند. از طرف دیگر تفاوت اصلی کلاسترها با نظام تولید انبوه در این است که آنها بر عکس تولیدکنندگان با مقیاس انبوه علاوه بر مراعات استانداردهای کیفی بالا از تنوع و تعدد محصولات در کنار مقیاس بالا بهره مند هستند.

از دیگر شاخص های قابل توجه در این الگو وجود همکاری بین بنگاه ها علی رغم رقابت است. به این ترتیب این صنایع برای هر چه تخصصی تر کردن امور اقدام به زنجیره تامین و تولید در مرحله ترکیب از اهمیت استراتژیک برخوردار است. به این ترتیب این شکل سازماندهی صنعتی نیاز به همکاری را طلب می کند. « صنعت محوری » قابل توجه صنایع و خدمات پیش و پس از طرف دیگر صناعی که در عرض هم فعالند اگرچه برای رسیدن به مقیاس قابل رقابت در سطح جهانی با یکدیگر همکاری دارند ولی برای

شرکت شهرکهای صنعتی چهارمحال و بختیاری

واحد صنایع کوچک

توجه خاص دولت جدید، برنامه چهارم توسعه و جایگاه و اهمیت توسعه خوشه های صنعتی در سطح ملی و منطقه ای گویای لزوم توجه بیش از پیش به این امر مهم می باشد.

تعاریف خوشه

صاحب نظران متعددی تعاریف مختلفی از خوشه های صنعتی ارائه داده اند که در زیر به مهمترین آنها اشاره می شود:

در جدیدترین تعریف پورتر از خوشه، خوشه به معنای « تمرکز جغرافیایی نهادها و شرکتهای مرتبط با یکدیگر در حوزه های خاص » آمده است. پورتر خوشه صنعتی را قسمتی از اقتصاد می داند که تمرکز آن بر شرکت هایی است که در یک صنعت خاص فعالیت دارند. در واقع خوشه حاصل تمرکز جغرافیایی شرکتهای و مؤسسه ها در یک رشته خاص است. در خوشه یکسری صنایع مرتبط در کنار هم فعالیت می کنند. که شامل عرضه کنندگان نهاده های خاص، ماشین آلات و خدمات هستند. (پورتر، 1998)

سازمان یونیدو نیز یک خوشه صنعتی را اینگونه تعریف میکند « خوشه، مجموعه های از شرکتهای است که در یک ناحیه یا منطقه جغرافیایی تمرکز یافته و با تهدیدها و فرصتهای مشترکی مواجهند ».

تحلیلی از وضعیت واحدهای تولیدی کز بلداجی

* واحدهای تولیدی

- تعداد واحدهای فعال تولید گز در بلداجی 80 واحد می باشد.
- عموم واحدها به طور غیر رسمی و بدون نظارت ادارات مربوطه مشغول به فعالیت هستند.

* میزان تولید

- میزان تولید شرکت های شاخص به طور میانگین روزانه 400 کیلوگرم می باشد که در مقایسه با میزان تولید برخی واحدهای اصفهان (2000 کیلو گرم در روز) ناچیز است. سایر واحدها نیز دارای تولید کمتر از 200 کیلو گرم در روز هستند.
- در دو ماه آخر سال تولید واحدها تا 2-3 برابر وضعیت عادی افزایش می یابد. این امر بیانگر آن است که در صورت وجود بازار مناسب، مقدار تولید براحتی قابل افزایش است.
- واحدها عموماً به جز گز محصول دیگری تولید نمی کنند.

شرکت شهرکهای صنعتی چهارمحال و بختیاری

وامد صنایع کوچک

* تعداد کارکنان

- تعداد نیروی انسانی مورد نیاز جهت تولید روزانه 400 کیلوگرم گز، 8 نفر می باشد و در فصولی که میزان تولید افزایش می یابد متناسب با آن از نیروی کار بیشتری به صورت موقت استفاده می گردد.
- با توجه به پیچیده نبودن فرایند تولید عموماً نیروی کار ساده، محلی و غیر ثابت هستند.

* بازار فروش

- بازار فروش اکثر واحدها مغازه های تک فروش و عمده فروش شهر اصفهان می باشد.
- معدودی از واحدها نیز دارای بازار فروش ناچیزی در تهران می باشند.
- مشتری واحدها تا حدودی ثابت می باشند و تقاضا از ناحیه بازار صورت می پذیرد و هیچ گونه اقدام بازاریابی انجام نمی شود.
- هیچ کدام از واحدها به طور مستقیم نمایندگی فروش ندارند و لذا سود از تولید تا فروش را از دست می دهند.

- واحد های جدید تولیدی، با تقلب در تولید و در پی آن کاهش قیمت ها سعی در دستیابی به بازار فروش می نمایند . با این اقدام، فروش سایر محصولات با کیفیت بالا نیز با مشکل مواجه شده و گز بلداجی اعتبار و شهرت خود را در بازار از دست می دهد.

- واسطه ها و مغازه داران نیز تا حدودی مایل به خرید جنس های ارزان قیمت، بدون توجه به کیفیت هستند.

- واحدهای کوچکتر بلداجی، محصولات خود را به برخی دلالها به صورت مدت دار م ی فروشند . این شیوه به خصوص در ماههای پایانی سال افزایش می یابد و تاکنون تعداد زیادی از واحدها به علت عدم پرداخت پول توسط دلالها متحمل زیان و خسارت فراوانی شده اند.

- رقابت ناسالم بین واحدها یکی از دلایل بروز چنین مشکلاتی است.

- بنگاههای کوچک و متوسط غالباً قادر به استفاده از صرفه جوییهای ناشی از مقیاس چه در شکل استفاده از اندازه بنگاه و چه در نوع مدیریت نیستند . در نتیجه با پایین بودن درجه رقابت ، قادر به بهره گیری از شرایط موثر و تعیین کننده محیطی نیستند و علاوه بر آن از صرفه جوییهایی که در نتیجه بازاریابی مناسب حاصل می شود نیز بی بهره اند.

- به دلیل محدود بودن فعالیت بنگاههای کوچک و در نتیجه پایین بودن سطح درآمد آنها، تامین هزینه لازم برای بازاریابی و انجام تبلیغات لازم دشوار خواهد بود.

- به منظور پیاده سازی خوشه صنعتی گز بلداجی نشست هایی با تولید کنندگان گز در شهر بلداجی صورت پذیرفته و در حال حاضر عاملین توسعه خوشه آموزش های لازم را دیده اند و شرکت در حال آماده سازی مقدمات انعقاد قرارداد با عامل توسعه می باشد.